

Ahilikte Usta ırak İlişkisi ve Sosyal Güvenlik

Relationship Between Master and Apprentice and Social Security

AZAT TOKTONALİEV*

Geliş ve Kabul Tarihi: 28.10.2020/30.12.2020

Öz: Ahilik müessesesi, XIII. Yüzyıl ile XIX. Yüzyıllar arasında Anadolu topraklarında, Türkistan'da ve Balkanlarda yaşayan Türklerin meslek, sanat ve kültür sahalarında yetişmelerini ve ahlākı olarak gelişmelerini temel teşkil eden bir teşkilata verilen isimdir. İnsanlığın bir bütün olarak ele alındığı Ahilik müessesesinde ahlaklı birey ve sağlıklı evre hedeflenmiştir. Dolayısıyla Ahilik müessesinde birey için mesleki bilgilere ek olarak ayrıca dinī, kültürel, ahlākı ve toplumsal bilgiler vermek de hedeflenmiştir. Olayın teori yönünden daha çok, uygulamalı ve pratiğe dayalı verilen eğitimle Ahilere çok önemli sorumluluklar ve görevler verilmiştir. Ahi Birlikleri geliştirmiş oldukları ahlākı, toplumsal ve iktisādī ilke ve erdemlerle günümüzün çeşitli yapılanmalarına, sendikalarına, gençlik ve meslek kuruluşlarına, özel eğitim kurumlarına, birçok açıdan örnek teşkil edebilecek bir yapıya sahiptir.

Günümüzde retici ile müşteri, devlet ile vatandaş, emek ile sermayenin bir arada bulunduğu çalışma ortamının sağlanması, iktisādī yapı ve sosyal birliklik için son derece elzemdir. Bu sistemin Ahilik müessesesinin aktif olduğu çağlarda sağlandığı görülmektedir. Günümüzde alışma yaşamında, siyasette, toplumsal yaşamda ve ahlākı prensip ve değerlerin önemi ve bunlara karşı duyulan gereksinim gittikçe artmaktadır. Ahilikte müessesesinde hem kişisel ahlākı eğitim, hem de meslekī eğitim genel anlamda usta-çırak ilişkisi esas alınarak gerçekleşmiştir. Bu yüzden kaliteli bir eğitimin yanında sistemin düzenli bir şekilde devam etmesi sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Ahlak, Esnaf, Usta-ırak, Sosyal Güvenlik

* Dr. Öğr. Üyesi, | Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf Anabilim Dalı, azattoktonaliev@mku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2968-1922>

Abstract: Akhism is the name of the institution that enables Turks who lived in Anatolia in the Balkans and Turkistan until the 16th century to grow up in the fields of arts and profession and develop morally. It has been pursued in Akhi Unions where human beings are taken as a whole, insan-ı Kamil and perfect society. For this reason, in the Akhism institution, not only vocational information was provided but also religious, moral and social information to the individual as well. Akhis has an important role in society with its education by doing and living rather than theory at work and out of work. Akhi Unions have a structure that can be exemplary in many ways with their moral, social and economic principles and virtues that they have developed.

Today, providing a business environment where producers and consumers are, the state and the nation, labor and capital are at peace are extremely important for a strong economic structure and social integrity. it has been known that this environment was provided during the periods when the Akhism organization was active. Nowadays the importance of moral principles and values are increasing in the business, political and social life. In akhism personal moral and vocational education were realized on the level of master-apprentice relationship in general. Therefore, the system has been ensured to accompany a quality education.

Keywords: Akhism, Ethics, Artisan, Master-Apprentice, Social Security

Giriş

Ahiliğin temelinde insan ve ona hizmet etme prensibi vardır. Bu yapı bir teşkilat olarak ile kez ortaya çıktığında topluma, hem meslek hem de ahlak bakımından gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu teşkilatın esasları, insanlık değerler üzerine tesis edilmiştir. Ahilik müessesesi bu esaslarla hassaten esnaflar ve iş adamlarının arasında ticaret ahlakının ileri seviyeye ulaşmasına önem veren, malın niceliğinden daha ziyade niteliğine ve içeriğine fazla ihtimam eden bir müessesedir. Bu müesseseye toplumun kaliteli ve donanımlı birey olarak yetişmesi için onlara meslekleri ile ilgili eğitimleri verirken bireylerin fitratında gelenekleri ve inançları gereği olması arzu edilen davranışsal ve ahlaki değerler üzerine bina edilmiş esaslara sahiptir. Teşkilattaki bu esaslardan dolayı müşterinin rızasına dikkat edilerek zanaatkarların sabit bir şekilde iş yürütmelerine imkân sağlanmıştır. Bu müessesenin içinde bulunan nizam günümüzde dünyanın hiçbir ülkesinde bulunmamaktadır.¹

Ahilik teşkilatında insan, eşya ve doğa ilişkilerinin temel uyumu, beşeriyetin dünya ve ahiret huzuruna göre tertiplenmiştir. Ahilikteki bu anlayış, Ahilerin dünya hayatı için ahiretini, ahiret hayatı de için dünyasını ihmal etmeyen mutedil bir hayat felsefesine sahip olmalarını sağlamıştır. Ahilik düşüncesinde tüm insanlar, tabiat, eşya ve bulunduğu dünya, Yaratıcının bütün insanlara lütfettiği emanet mesabesinde-dir. Bu yüzden çalışma gücünün, insanlığa ve doğaya zarar veremeyecek bir şekilde kullanılması, onların arasında denge ve adalet esasları dikkate alınarak şahsî ve umumî mutluluk için huzurun sağlanması esas alınmıştır. Bu teşkilatın içinde bulunanlar, yardımsever bir ruh haline sahiptirler. Yani beraberlik ve dayanışma içinde büyük hedeflere doğru ilerleme düşüncesine dayanır. Fakir ile zengin, tüketici ile üretici, iş gücü ile sermaye, millet ile devlet toplumdaki bireyler ve kurumları arasında çift taraflı iyi münasebetler kurarak toplumun mutluluk içerisinde yaşaması esas alınmıştır. Bundan dolayı bu teşkilat, üretimde ve tüketimde haksız bir şekilde yarışmaya, kuvvetlinin zayıfın emeğini haksız yemeye, hileyle kazanç sağlamaya, insanların cebindeki paraya

¹ Muhammet Düşükcan ve Oğuzhan Başdaş, "Ahilik İlke ve Uygulamalarının Günümüz Kobi'lerine Yansımaları: Elazığ İli Örneği," *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 18 (2019): 867.

göz dikmeye ve insanlık dışı her türlü olumsuz eyleme son derece karşıdır.²

1. Ahiliğin Kelime ve İstılâhî Anlamları

Türk tasavvuf düşüncesinde yer edinmiş ve insanlığa faydalı olmayı başarmış bir kurum için kullanılagelen bu kavramın etimolojisine gelecek olursak, “Ahi” kelimesinin kaynağı konusunda iki farklı görüş mevcuttur. Birincisi: İbn Battuta'nın savunduğu görüştür, ona göre; bu kelimenin aslı Arapça olup oradan Türkçe'ye geçmiştir. İbn Battuta ile aynı görüşte olan araştırmacılara göre bu kelime, “erkek kardeş” anlamına gelen “ah” kelimesinin sonuna birinci tekil şahıslar için kullanılan ve sahiplik ifade eden “i” zamirinin birleşmesinden oluşan bir kelime türüdür. Dolayısıyla “ahi” kelimesi bu şekliyle “ahi” yani “kardeşim” anlamına gelmektedir. Bu kelimenin türeviyle ilgili ikinci görüşü savunanlar ise meşhur Türk lügati olan “Divan-ı Lügati't Türk” ve “Kutadgu Bilig” gibi eski Türkçe varaklarda görülen eli açık, cömert ve ali cenap gibi manalara gelen “akı” kelimesinden türemiş olabileceği görüşündedirler. Zira ikinci grupta olanlara göre ahi, kelimedeki “k” harfinin “h” şeklinde telaffuz edilmesinden kaynaklanmıştır. Örneğin; bakmak, okumak, yerine bakmah, okumah, ya da bakmağ, okumağ denildiğiyle ilgili bilgi vardır. Bu yüzden ahi kelimesi eli açık ve cömert anlamlarına gelen “akı” kelimesinin “h” sesi ile telaffuz edilmesinden türemiş ya da türetilmiş olabilir.³ Ahilik bir kavram olarak, Anadolu Selçukluları döneminde yapılanmaya başlayan Türk fütüvvet kurumu diyebileceğimiz müessesenin adıdır.⁴

2. Ahiliğin Ortaya Çıkış Süreci

Ahiliğin temelinde fütüvvet vardır. Dolayısıyla ahiliğin ortaya çıkma sürecine girmeden önce fütüvvetin tarihî sürecini açıklamaya çalışalım. Fütüvvet, Abbâsî Devletinin halifesi Nâsır Lidinillah'ın dönemi

² İbrahim Durak ve Atilla Yücel, “Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları,” *SDÜ İktisadî ve İdârî Bilimler Fakültesi Dergisi*, sy. 2 (2010):152.

³ Düşükcan ve Başdaş, “Ahilik İlke ve Uygulamalarının Günümüz Kobi'lerine Yansıması,” 868-69; Hüseyin Yılmaz, “Bir Anadolu Esnaf Teşkilatı Olarak Ahilik ve Eğitim,” *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri* (Sivas: Eylül, 2018): 261.

⁴ Hilal Temel, “Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim ve Öğretimindeki Rolü”, (Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi, 2007), 4; Ayhan Karakaş, “Çok Yönlü Bir Sivil Toplum Örgütü: Ahilik,” *USOBED*, sy.1 (2017): 2.

sırasında (1180-1225)⁵ kurumsal hale gelmiştir.⁶ Bu dönemde Abbâsi devleti siyasi ve sosyal olarak duraksamış ve devlet otoritesi sarsılmış vaziyette iken dönemin halifesi, devletin sarsılan otoritesinin ve düzenin baştan düzelmesi ve sosyal barış çevrenin sağlanmasında bu teşkilat birliklerinin daha tesirli bir güç olacağını ön görmüş ve birliklerini baştan düzenlerken fütüvvet-nâmeler de bu birliklerin esas ve kurallarını sistematik hale getirmiştir. Nâsır Lidinillah diğer Müslüman yöneticilere de talimatlar vererek kendilerini bu teşkilâta iştirak etmeye çağırmıştır. Belli bir süre sonra Anadolu topraklarının birçok bölgesinde fütüvvet ile ilgili faaliyetlere başlanmıştır. Hassaten I. Alâeddin Keykubad'ın göstermiş olduğu dayanışma ve yardımlarla bir yandan İslâmî-tasavvufî düşünceye ve fütüvvet esaslarına bağlı kalınarak tekke ve zaviyelerde şeyh-mürît ilişkileri düzenlenmiş, öbür yandan da iş çalışma yerlerinde usta-çıracak ilişkileri ve bununla ilgili ekonomik hayat düzenlenmiştir.⁷

Anadolu topraklarında Ahiliğin kurucusu olan Ahi Evran'ın asıl adı Şeyh Nasîrüddin Mahmûd Ahî Evran b. Abbas'tır. Ahiliğin Anadolu'da kurulup gelişmesinde Ahi Evran'ın önemli role sahiptir. Ahi Evran ve Ahî şeyhlerinin çabalarıyla Ahilik müessesesi, Türkistan'dan göç eden meslek ve sanat erbaplarına iş bulup onların mesleklerinde tutunabilmesine temel teşkil etmiştir. Ahilik müessesesinde çalışanlar üretmiş oldukları ürünlerin kalitesini koruyarak üretim sayılarını ihtiyaca göre belirlenmesini sağlamışlardır. Bu teşkilat, Türk toplumunu ekonomik açıdan özgür hale getirerek muhtaçlara her alanda yardım elini uzatmış, bu ve buna benzer dayanışma yönleriyle adeta topluma yön veren bu müessese, gerek Anadolu'nun Türklere yurt edinilmesinde ve buldukları bölgelerdeki insanların İslâm'a hoşgörü ile yaklaşmasında fevkalade önemli faaliyetler yapmış bir müessese olarak karşımıza çıkar.⁸

⁵ Fatma İnce, "Yerli ve Millî Bir Esnaf Teşkilatı: Ahilik," *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6, sy. 35 (Mart 2019): 326.

⁶ Murat Akgündüz, "Ticari Hayatta Kardeşliği Esas Alan Ahilik Teşkilatı," *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 31 (2014): 11.

⁷ Ali Yılmaz Gündüz v.dğr., "Ahilik Teşkilatında Ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme," *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi* 14, sy. 2 (2012): 39.

⁸ Yakup Bahadır Yücel v.dğr., "Kapitalist Sisteme Karşı Çözüm Durağı: Ahilik Teşkilatı," *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, sy.12 (2019): 196-197; Aysel Aksoy, "XIII ve XIV Yüzyılda Anadolu'da Ahi Teşkilatı, Etkisi ve Siyaseti," *Medeniyet ve Toplum* 2, sy.1 (Bahar 2018): 21

3. Ahilik Teşkilatının Yapısı ve Temel Esasları

Ahilik'teki eğitim esasları, insanlara kendini tanıma yollarını öğretmek, insanın doğasını muhafaza etmek, kişiliğini geliştirmek, bireydeki gizemli ve keşfedilmemiş becerileri açığa çıkartarak öğrendiklerini yaşamasını sağlamak ve bireylere genel ahlak değerlerini hâkim kılmaktır. Bu bağlamda ahilik teşkilatına müntesip olan bireylere bir yandan meslek eğitimi sunulurken, diğer yandan da din eğitimi verilmeye gayret edilmiştir. Bu teşkilattaki eğitim, terbiye için gerekli dersleri esas olan düzenli bir programla birlikte müessesede içindeki farklı toplantı ve törenler düzenleyerek uygulamalı olarak verilen edep ve esaslarını öğretme ve yerine getirmeyi hedefleyen bir faaliyettir.⁹

Bu müessesenin eğitiminde belli davranışsal değerlere sahip olmakla beraber en elzem olan bu değerlerin davranışlara yansıtılmasıdır. Davranışlara aksettirilmeyen değerler, ahilikte edinilmemiş değerler olarak görülmüştür. Dolayısıyla ahiler, çalışma esnasında yapılan eğitimin çalışma dışında yapılan eğitimle özdeşleşmesini sağlamışlardır. Ahilik müessesesi üç tane temel eğitime sahiptir. Bunlar davranış, bilim ve çalışmadır. Türkler "Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya hayatı için, yarın ölecekmiş gibi ahiret hayatı için çalış" düşüncesini esas alan ahiler, bu dünyada yaşamak için bilgi ve birikim, ahlak, sanat, karşılıklı dayanışma ve toplumsal seferberliğin; ahiret hayatı için de inanç esaslarına iyice sarılmanın kaçınılmaz olduğunu savunmuşlardır.¹⁰ Her ki tarafı da dengeleyen ve birleştiren bir anlayışa sahip olan ahiler, gündüzün verilen usta-çırak eğitiminden sonra akşamları din ve ahlaki eğitim için tekkelerdeki zaviyelere gidip ahlak eğitimlerine devam ederlerdi. İlk başlarda bu eğitim için çevrenin her kesimine müsaade edilen zaviyelerde öğretilen ahlak esasları daha sonradan tüm toplumun müşterek değerleri halinde hayata geçirilmiştir.¹¹

Ahilik müessesesine üyesi olmak isteyen biyelerin, öncelikle atölyelerde ya da tezgâhlarda eğitilerek becerileri geliştirilir ve ikmal edilirdi.

⁹ Mehmet Saffet Sarıkaya, *XIII. ve XVI. Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnâmelere Göre Dini İnanç Motifleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2002), 68.

¹⁰ Umur Kaya, "Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilâtı: Ahilik," *Değerler Eğitimi Dergisi* 11, sy.26 (Aralık 2013): 46

¹¹ Mehmet Akif Kılavuz, "Ahilik Kurumunda Din ve Ahlak Eğitimi Anlayışı," *I. Ahî Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu* içinde (Kırşehir: GÜ Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yay., 2005): 621.

Bir muhitin Ahileri akşam vaktinde lideri olan “Ahi Baba”nın zaviyesinde bir araya gelirlerdi. Bu toplantılar bazen, özellikle o köye ya da kasabaya dışarıdan herhangi bir yabancı konuk teşrif ettiğinde mutlaka yemekli düzenlenirdi.

3.1 Misafirperverlik: Misafirlerle özel ilgilenmek: ayrılışlarında binek olarak at, giyim olarak elbise ve nakit olarak da para vb. değerli hediyeler verilir, misafir karşılama ve ikram konusunda birbirleriyle yarışılırdı.

3.2 Kendi ihtiyacı varken elindekini başkasına vermek: (Diğergamlık ve İsar): Bu mevzuyla ilgili Seyyid Şerif Cürcani'nin ‘Tarifat’ adlı kavramlar kitabında; “Fütüvvet, halkı dünya ve ahirette kendi nefsi-ne yeğ görmektir” denmiştir. Cüneyd-i Bağdadi ise; “Fütüvvet, kulun kendi nefsinin başka insanlardan değerli ve üstün görmemesidir” şeklinde ifade etmiştir.¹²

3.3 Yaradana itaat ve iyi bir kul olmak: Kuşeyri Risalesinde; Ahiler yaratıcılarına inanmış gençler idiler’ şeklinde ifade edilmektedir.

3.4 Ayırmıcılık yapmaksızın insanları sevmek: yardımcı olma. İnsanların arasında din, ırk ve mezhep gibi hiçbir fark gözetmeksizin yardım etmek ve dayanışma sağlamak.

3.5 Nefisle mücadele, nefse hâkimiyet: Ahiliğin tasavvufun bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır.

3.6 Doğruluk, dürüstlük, helal kazanç: insan ancak kendisinin el emeği ile kazandığından daha hayırlı ve bereketli bir lokma yer.

3.7 Adab-ı muaşarat kurallarına uymak: Belirtilen ahlaki esaslara ters davranışların teşkilattan uzaklaştırılacakları ifade edilmiştir.¹³

4. Ahiliğin Günümüze Yansıyan İşlevlerinden Bazıları

Ahilik teşkilatı, her ne kadar XX. yüzyılın ilk çeyreğinde kanunen kaldırılmış olsa bile, tarihî varlığı ve etik esasları, esnaf ve zanaatkârların indinde, çok büyük bir öneme sahiptir ve bugünlere kadar devam ettirilebilmiştir. Bu ve benzer meseleler bilim adamları ve araştırmacılar tarafından epeyce üzerine durulup incelenmektedir. Buna bağlı olarak,

¹² Saffet Sancaklı, “Ahilik Ahlâkının Oluşumunda Hadislerin Etkisi,” *İÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, sy.1 (Bahar 2010): 9.

¹³ Ahmet Ünsür, “Ahilik Sisteminde Ahlak Temelli Çalışma İlişkileri ve Günümüz Bakış Açısından Değerlendirilmesi,” *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 8 (2017): 93-94; Enver Aydoğan ve M. Burak Delibaş, “Ahilik Kurumu ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı,” *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi* 52, sy.1 (2017): 10.

1969 yılından sonra Konya ve Kırşehir gibi illerimizde "*Ahilik Araştırma ve Kültür Vakıfları*", Kırşehir Üniversitesi'ne ait "*Ahilik Araştırmaları Merkezi*" kurulmuş ve ahilikle ilgili sempozyumlar düzenlenmiştir.

Ahilik teşkilatının günümüze yansıyan insan kaynakları yönetimi, eğitim ve sosyal dayanışma gibi faaliyetleri arasında usta-çırak ilişkisi, müşteriye koruma ve sosyal güvenlik işlevlerini de incelemeye çalıştık.

5. Usta-Çırak İlişkisi

Ahilik teşkilatında usta-çırak ilişkileri, iş hayatına uzun süre "barış" getirmiş; Sanayi Devrimi sonrasında meydana gelen "çatışmaya" sebep olmamıştır. XIX. Yüzyılın ortalarına kadar devam eden "acımasız kapitalizm" devrinde çalışanla işveren arasında "dikey çatışma" kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmıştır. Yani başka bir tabirle ifade edecek olursak ahilikteki bu ilişkiler, usta çırak arasında "maslahat ayrılığı" oluşturmamış, bunun aksine iş hayatında çatışmanın yerine barışı tesis etmiştir. Çünkü ahilik geleneğinde usta, çırağına "oğul"; çırak da hocasına "baba" gözüyle bakarmış. Onlar aynı sofrada bir araya gelerek beraber yemek yemişler, namazı da beraber aynı safta eda etmişlerdir. Ahilik sisteminde, çıkar çatışmasının meydana gelmemesindeki diğer bir sebep de, usta, çırak ve kalfa arasında Batı Ülkelerinde olduğu gibi herhangi bir sınıflandırma olmaksızın aynı sokakta ve aynı mahallede beraber oturmuşlardır.¹⁴

Günümüzün en büyük problemlerinden biri sayılan işsizlik ya da iş bulamama, genel iktisada ek olarak aileler ve çevredeki insanlar için de acı gerçektir. Ahilik müessesesi, bireylere üzerinde çalışacakları mesleği öğretip onların bundan edindikleri birikimleriyle yatırımlar yaparak yeni çalışma alanları açmak suretiyle işsizlik sıkıntılarının çözümüne son derece fayda sağlamıştır. Günümüzde sanayi sektörüne ek olarak ortalama birçok iş alanında ara birey edinme konusunda problemlerle karşı karşıya kalınmaktadır. İşe alınan ara çalışanların iş deneyimlerinin yanı sıra tüketici ilişkileri ve sosyal ilişkileri konusunda birçok problemler meydana gelmektedir. Ara elamanlar ve müdür ya da işverenler arasında bir de güven problemleri de başka bir sorun olarak de-

¹⁴ Adnan Mahiroğulları ve Z. Ünüvar Altınay, "Ahilik Kültüründen Günümüze Yansıyan Üç Boyut: Karşılıklı Saygıya Dayalı Usta-Çırak İlişkileri Tüketiciyi Koruma Ve Sosyal Güvenlik İşlevi," *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri* (Sivas: Eylül, 2018): 419.

vam etmektedir.¹⁵

6. Güvenlik İşlevi

Ahi teşkilatındakiler, sosyal düzeni oluşturan öğelerden bürokratlar, burjuvalar ve soylular gibi, sömürücü ve egemen özelliklere sahip bir grup insanı öncelemeden, yaratıcılığı esas kabul gören toplumsal katmanlara bina edilmiş ve bu katmandaki insanları ön plana çıkartmışlardır. Bu şekilde, iktisadî ve ticarî kalkınmayı garantileyen, sayısal bakımdan çok olmaları ve teşkilatlanma yapılarından ortaya çıkan deneyim ve birikimleriyle şehre ya da kasabaya düzen getiren sanatkâr ve esnaflar arasında sağladıkları dayanışma ile sosyal adaleti kurmuşlar ve korumuşlardır. Bu teşkilat, çevreyi kontrol ederek iktisadın ve sosyal dengenin sarsılmaması için gayret göstermiştir. Başka bir ifadeyle, toplumda işsizliğin vuku bulmasını veya artmasını engelleyen iktisadî politikalarını uygulamaya çalışmıştır. Bireyi teminat altına alma, toplumsal olarak da bireyden yana olma prensibini ilk gerçekleştiren müessesesi Ahilik müessesesidir. “Bireylerin kazançları ne olursa olsun, belli bir sayıdaki tehlikeler söz konusu olduğunda onları güvence altına alan ve görevine sahip firma veya kuruluşlar birliği” şeklinde ifade edilen “sosyal güvenlik” kavramı Ahilik’ten yüzyıllar sonra; Yani ancak XIX. yüzyılın ikinci yarısından önce düşünce sahasında olgunlaşmaya başlamıştır. Ahilik müessesesi, yardımlaşma ve dayanışma için örnek olarak doğum, ölüm, hastalık, evlenme ve işsizlik gibi riskli durumlara karşı içindi buldukları üyelerine, ailelerine veya yakınlarına hem aynı hem de nakdi yardım etmek maksadıyla dayanışma sandıkları oluşturmuşlardır. Ahilik Müessesesinde oluşturulan bu sandıkların toplumsal güvenin gerçekleştirilmesinde ortaya çıkmıştır. Bu sandıklar, ihtiyaç sahip üyelerine en gerekli yardım yapıldıktan sonra sandıklarda fazla kalan nakitlerin esnaflara kredi ya da hammadde şeklinde verilmesi, birçok toplumsal risklerin ortaya çıkardığı zararların engellenmesi, fiyatların ürünlerin değerinden kat kat fazla belirlemelerinin ve karaborsanın yok edilmesi gibi faaliyetleri gerçekleştirmiştir.¹⁶

¹⁵ Hüseyin Arslan, “Ahilik Teşkilatının Sosyo-İktisadî Yapısı ve Örneklik Değeri,” *Akademik Bakış Dergisi* (Haziran 2015): 265.

¹⁶ Orhan Koçak ve Fetî Gürün, “Ahilik Geleneğinin Günümüzde Sosyal İçerme Politikalarına Olabilecek Katkıları”, *HAK-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi* 4, sy. 8 (2015): 136.

7. Ahiliği Günümüze Yansımaları

Ahilik, bir müessese olarak varlığını koruyamamış olsa da yüzyıllar boyunca bu Anadolu topraklarında faaliyet göstermekle asil bir medeniyet, ahlâkî ve kültürel miras bırakabilmiştir. Bu yüzden bazı yörelerde az da olsa iş hayatında Ahiliğin kültürel etkenleri toplumdaki insanların inanç ve adetlerinin, iş ahlakının, müşteriye korumanın ve kalite standartlarının günümüze yansımalarını görmek mümkündür.

Bu teşkilattan bize kalan bir sürü adet ve uygulamaların başında ilk önce “esnaf” kelimesi gelir. Memleketin bazı yörelerinde uygulamalı olarak hala müşahede olunan, evlilik sırasında gelinin beline ailenin büyüğü tarafından bir kuşak bağlanması ve özellikle ailenin kutsiyeti ve şerefi hakkında edilen ifadeler Ahilikte Şed kuşanma törenlerini akla getirmektedir.

Bir sembolik de olsa Ahilikten kalan izler geleneksel olarak günümüze kadar devam ettirilebilmiştir. XIII. yüzyılın sonlarına doğru Denizli’de Ahiliğin kurucularından olan Ahi Sinan anısına “Ahi Sinan Sofrası” adı altında esnaf her sene bahar mevsiminde binlerce kişiye yemek ısmarladıkları bu adet hala devam ettirilmektedir.

Ahilikte demirci kalfasının ustalığa geçişini sembolize eden peştamal bağlama merasimleri gibi etkinlikler yapılmaktadır. Anadolu’nun birçok yöresinde pazar esnafı ve halk çarşıları sabah vakitlerinde işe dua ile başlanmaktadır.

Mesela Anadolu’da birçok iş yerinin giriş kapısında aşağıdaki nasihatler yazılıdır:

*Besmele çek gir çarşıya, selamı da unutma ha
Kiloyu eksik çekme ha, metreyi kısa tutma ha
Halka hizmet eylemektir Hakka hizmet eylemek
İyi belle sen bu sözü, sakın yabana atma ha
Alış derken veriş derken, ölçü tartı satış derken
Paraya, pula tapma ha, insanlığı unutma ha*

Günümüzde ayrıca bazı esnaf dükkânlarında ve küçük sanayi sitelerinde “Ahilik Nasihati” şeklinde ustanın çırak ve kalfalarına nasihati şeklinde aşağıdaki gibi yazılı afişler vardır.

- Sabırlı, doğru, dayanıklı ol
- Yalan söyleme

- Söze büyüklerden önce başlama
- Kimseyi kandırma
- Kanaatkâr ol
- Yanlış ölçme ve eksik tartma

Günümüzde zanaatkâr ve esnafın birbirine olan güven ve yardımlaşmalarının az da olsa yürürlükte olması teşkilat geleneğinden kalmadır. Karşılıklı güven düşüncesine dayalı ticarete ilişkin ahilikten geleneğinden kalma bir uygulama da şu şekildedir: Bir esnaf çarşıdaki toptancıdan ihtiyacı kadar ürün ya da malzeme aldıktan sonra bir miktar parayı verir, geride kalan borcunu da sıradan bir kâğıdın üzerine; “Filan toptancıya ya da kişiye şu tarihte ödemek şartıyla bu kadar borç ödeyeceğim” şeklinde not düşer. Toptancı da elindeki bu kâğıdı bir senet ya da çek gibi başka bir üçüncü ya da dördüncü toptancıyla alış veriş yaparken kullanır. Günümüzde de esnaf arasında aynı ya da buna benzer uygulamalar nadiren olsa devam etmektedir.¹⁷

Ahilik geleneğinde prensiplerinin yazılı olduğu “*Fütüvvetname*”lerde insanların bugün ve gelecekte en fazla ihtiyaç duyacağı ticaret ahlak ilkeleri ve evrensel ahlak kuralları uygulanabildiği sürece insanlar ne aradığını kolay bir şekilde bulmuş olacaktırlar. Bu yüzden Ahilik müessesesinde, insanlığa verilen değer ve kıymet, özellikle müşteriyi korumaya ilişkin çalışmalar ile toplumsal-ekonomik hayata etkilerine günümüzde de tanık olunmaktadır. Bu hedefle son günlerde bazı çalışmalar yapılmış ve hala yapıla gelmektedir. Örneğin; Kırşehir’de kurulan üniversiteye sembolik de olsa “Ahi Evran Üniversitesi” ismi verilmiş ve aynı üniversitede “Ahilik Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi” yapılmıştır. Ülkemizde ilk sefer Adıyaman Üniversitesinde “*Ahilik ve Meslek Etiği*” dersi seçmeli ders olarak programa girmiştir. Bu ders Fakülte ve Yüksekokulların her bölümünde verilmektedir. Bu üniversitede her sene Ahilik Haftası merasimleri yapılmaktadır. Ülkemizde aralıklı Uluslararası Ahilik Sempozyumları ve kongreler yapılmakta ve bu müesseseye ilgili tebliğiler yapılmaktadır.

¹⁷https://www.dunyabizim.com/mercek-alti/ahilik-teskilatindan-gunumuze-kalan-miras-h32517.html#_ftn9, erişim tarihi; 10.04.2020

Sonuç

Ahilik Müessesesindeki sistemi hayatın değişik alanları ve iş hayatı ile ilgili olarak ortaya koyan temel ilkeler ve genel nitelikler taşıyan sorunları engelleme ya da bu sorunları çözüme kavuşturma aracı şeklinde anlamamız mümkündür. Ahilik sisteminin, başlıca insan kaynakları yönetimi süreçleri olan; eğitime, iş verme, kariyer, başarı, teşvik etme ve kalite gibi alanlarda olduğu gibi iç ve dış hissedar ya da ortaklık gibi karşılıklı ilişkilerinin yönetiminde de birey ve kurum açısından çözümcü yaklaşımlar ortaya koyan bir özelliğe sahip olduğu, hem kuramsal hem de uygulamalı örneklerden anlaşılmaktadır. Günümüzün en başlıca iş hayatı sorunlarından olan güvensizlik, bencillik, ayrımcılık, ikiyüzlülük, aldatma, iletişimsizlik, taciz-yıldırma, çatışmacılık, sorumsuzluk, disiplinsizlik ve uyumsuzluk gibi kusurların yaşanan problemlerin temeli teşkil ettiği, bu sorunların işletme hedefleri başta olmak üzere sosyal hedeflere ulaşmada esas engel çıkarttığı, özellikle insan kaynaklarının kullanımında ciddi sorunlara yol açtığı da görülmektedir. Bundan dolayı iş ve sosyal hayatın maksadına münasip bir şekilde yaşanabilmesi, özellikle faaliyetin etkinliği için Ahilik Sistemi; yönetim, eğitim, genel ya da mesleki ahlak ve kalite gibi bu tarz yönleriyle başta ana merkez olmak üzere mahallî yönetimler, bireysel ve toplumsal işletmeler olmak üzere, tüm yönetim birimleri tarafından durumsallık ilkesi göz önünde bulundurulmak biçimiyle, yönetim ve ilgili alanlara uyarlanabilecek bir model olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca bu müessesenin içindeki usta-çırak ilişkileri, toplumdaki ticaret ve esnaflık ahlakının sağlıklı yürümesi açısından büyük önem arz etmiştir. Özellikle çalışma hayatına uzun süre barış ve dayanışma getirmeyi başarmıştır. Usta-çırak arasındaki bu samimi ilişkiler çevreye barışı tesis etmiş ve güven getirmiştir. Ahilik sisteminde herhangi bir çıkarıcılık olmamıştır, zira usta-çırak ve kalfa arasında Batı Ülkelerinde olduğu gibi hiçbir bir sınıflandırma olmaksızın aynı sokakta ve mahal- lelerde birlikte iskân emişlerdir.

Günümüzde bulamama ya da işsizlik gibi bazı problemler, genel anlamda ekonomik bakımdan aileler ve çevredeki insanlar için büyük sorun teşkil etmektedir. Bu ya da benzeri sorunların yaşanmaması veya aza indirgenmesi için ahilik müessesesi, insanlara üzerinde çalışacakları

mesleği öğretip onların bundan edindikleri tecrübeleriyle yatırımlar yaparak yeni çalışma alanları açmak suretiyle işsizlik sıkıntılarının çözümüne son derece fayda sağlamıştır.

Günümüzdeki esnaf ve zanaatkârların aralarındaki güven ve dayanışmanın daha devam ediyor olması, ilk teşkilat geleneğine borçludur. Karşılıklı güven düşüncesine dayalı ticarete ilişkin ahilikten geleneğinden kalma bir uygulama da esnaf, toptancıdan aldığı bir miktar ürünü veresiye aldıktan sonra borç senedi olarak bir deftere not ediyordu. Çağımızda da esnaf arasında aynı ya da buna benzer uygulamalar nadiyen olsa devam etmektedir.

Kaynakça

Akgündüz, Murat. “Ticarî Hayatta Kardeşliği Esas Alan Ahilik Teşkilatı”. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 31, (2014): 1-10.

Aksoy, Aysel. “XIII ve XIV Yüzyılda Anadolu’da Ahi Teşkilatı, Etkisi ve Siyaseti”. Medeniyet ve Toplum 2, sy.1 (Bahar 2018): 1-17 .

Arslan, Hüseyin. “Ahilik Teşkilatının Sosyo-İktisadî Yapısı ve Örneklilik Değeri”. Akademik Bakış Dergisi, (Haziran 2015): 1-11.

Aydoğan, Enver ve M. Burak Delibaş. “Ahilik Kurumu ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı”. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi 52, sy.1 (2017): 1-18.

Durak, İbrahim ve Atilla Yücel, “Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi, sy.2 (2010): 1-17.

Düşükcan, Muhammet ve Oğuzhan Başdaş. “Ahilik İlke ve Uygulamalarının Günümüz Kobi’lerine Yansıması: Elazığ İli Örneği”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, sy.18 (2019): 1-17.

Gündüz, Ali Yılmaz, Mehmet Kaya ve Cahit Aydemir. “Ahilik Teşkilatında Ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme,” Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi 14, sy.2 (2012): 1-18.

İnce, Fatma. “Yerli ve Millî Bir Esnaf Teşkilatı: Ahilik”. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 6, sy. 35, (Mart 2019): 1-15.

Karakaş, Ayhan. “Çok Yönlü Bir Sivil Toplum Örgütü: Ahilik,” USOBED-Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi 1,

sy.1 (2017): 1-20.

Kaya, Umur. "Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilatı: Ahilik". Değerler Eğitimi Dergisi 11, sy.26 (Aralık 2013): 1-14.

Kılavuz, Mehmet Akif. "Ahilik kurumunda din ve ahlâk eğitimi anlayışı." I. Ahî Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu (Kırşehir: Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, 2005): 1-18.

Koçak, Orhan ve Fetî Gürün. "Ahilik Geleneğinin Günümüzde Sosyal İçerme Politikalarına Olabilecek Katkıları". HAK-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi 4, sy: 8 (2015): 1-17.

Mahiroğulları, Adnan ve Z. Ünüvar Altınay. "Ahilik Kültüründen Günümüze Yansıyan Üç Boyut: Karşılıklı Saygıya Dayalı Usta-Çırac İlişkileri Tüketiciyi Koruma Ve Sosyal Güvenlik İşlevi", *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri*, (Sivas: Eylül, 2018): 1-16.

Sancaklı, Saffet. "Ahilik Ahlâkının Oluşumunda Hadislerin Etkisi". İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 1, sy.1 (Bahar 2010): 1-28.

Sarıkaya, Mehmet Saffet. *XIII. ve XVI. Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnâmelere Göre Dini İnanç Motifleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.

Temel, Hilal. "Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim ve Öğretimindeki Rolü". Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi, 2007.

Ünsür, Ahmet. "Ahilik Sisteminde Ahlak Temelli Çalışma İlişkileri ve Günümüz Bakış Açısından Değerlendirilmesi". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, sy.8 (2017): 1-18.

Yılmaz, Hüseyin. "Bir Anadolu Esnaf Teşkilatı Olarak Ahilik ve Eğitim". *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri*, (Sivas: Eylül, 2018): 1-18.

Yücel, Y. Bahadır, Gamze Alar ve İlknur Yücel. "Kapitalist Sisteme Karşı Çözüm Durağı: Ahilik Teşkilatı". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, sy.12 (2019): 1-18.

https://www.dunyabizim.com/mercek-alti/ahilik-teskilatindan-gunumuze-kalan-miras-h32517.html#_ftn9, erişim tarihi; 10.04.2020